

KLASSELEDELSE

Elaine Munthe

Universitetet i Stavanger

Plan for dagen

- ▶ Hva er klasseledelse?
- ▶ Forskning om læreres arbeid med klasseledelse
- ▶ Observasjon av klasseledelse
- ▶ Drøfting i mindre grupper og plenum
- ▶ Mål: Begreper til hjelp i observasjon av eget arbeid

Klasseledelse

- ▶ Hva legger DU i begrepet "klasseledelse"?
- ▶ En pendel som svinger?
- ▶ Den usynlige lærer?
- ▶ Lærer som veileder eller villeder?
- ▶ "Koseskole" versus "Kunnskapsskole"?
- ▶ PISA-sjokket

Klasseledelse

- ▶ En vid forståelse av begrepet;
  - Omfatter læring, atferd og organisering
- ▶ Likevel en smal forståelse av begrepet;
  - Det lærere gjør innen elevgruppen
- ▶ En kompleks forståelse av begrepet
  - Mange underpunkter på hvert område!
  - Hva er kvalitet?
- ▶ Klasseledelse kan observeres

KLASSELEDELSE

Emosjonell Støtte

Positivt miljø

Lærersensitivitet

Aldersadekvat
støtte

Organisering

Atferdsledelse

Produktivitet

Organisering for
læring

Læringsstøtte

Faglig

innholdsforståelse

Tilbakemeldings-
kvalitet

Elevegasjement

```
graph TD; A[Emosjonell Støtte] --> D[Elevegasjement]; B[Organisering] --> D; C[Læringsstøtte] --> D;
```

Emosjonell støtte

▶ *POSITIVT MILJØ*

- ▶ Hva er det? I klasserom med positivt miljø vil lærere og elever være entusiastiske om læring og vise respekt overfor hverandre. Læreren er varm og støttende, og er interessert i elevenes hverdag. Lærere og elever har positive relasjoner med hverandre og trives tydelig godt med hverandre i klasserommet.
- ▶ Hvorfor er det viktig? Elever er mer motivert til å lære når de er glade, avslappede og har gode relasjoner med andre. De får mer ut av undervisningen når de er glade for å delta. Ved å skape et positivt klassemiljø, vil elever og lærere glede seg over å være sammen og få mer ut av den tiden de er sammen.

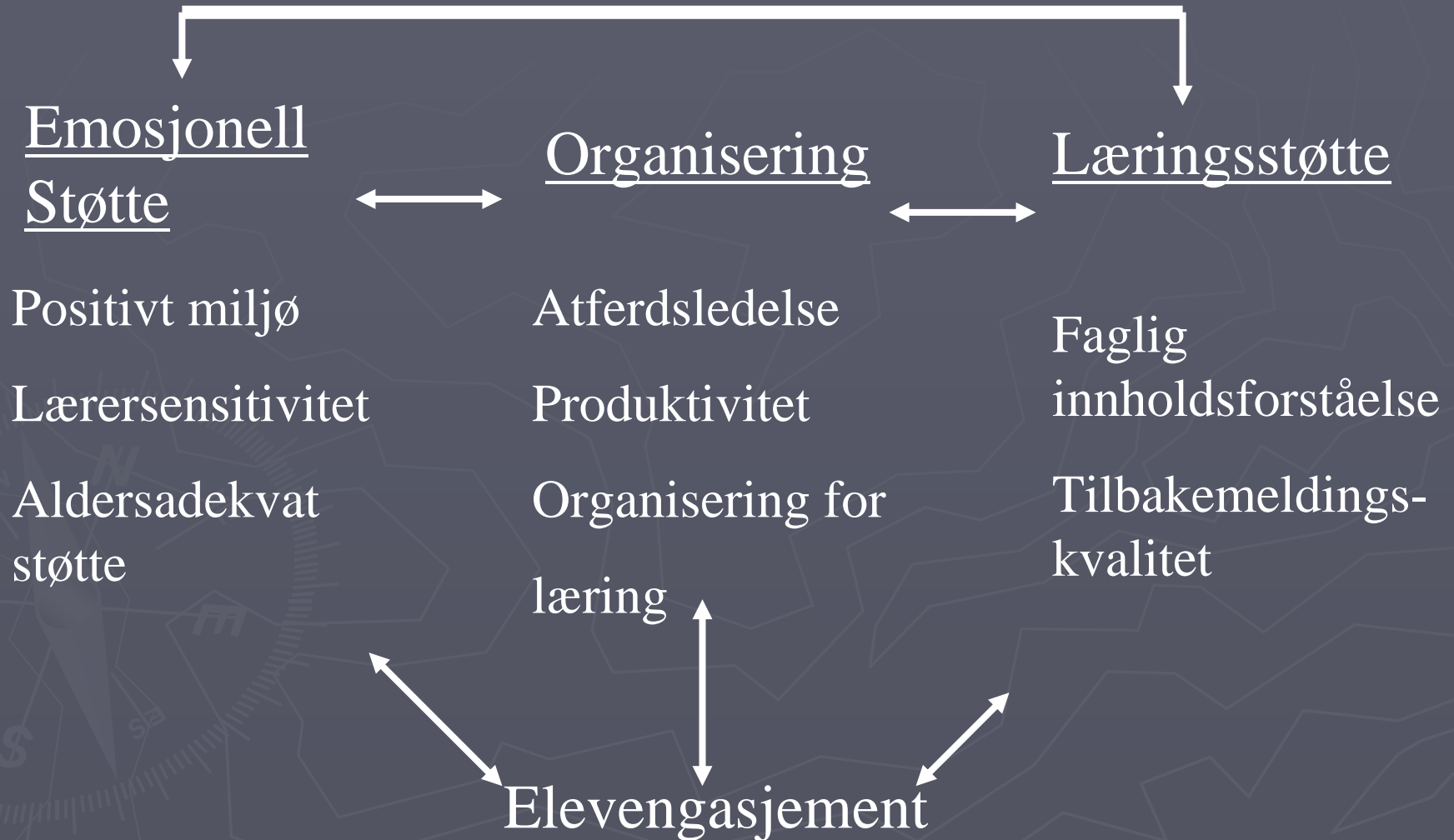
Emosjonell støtte

- ▶ Hvordan kan jeg observere om det er et positivt miljø i klassen?
  - **INDIKATORER:**
    - ▶ Vennemønster – relasjoner – gruppearbeid
      - Varme, støtte, glede, respekt, nærhet
    - ▶ Tonen i klassen
      - Latter og smil, språk, oppriktig ros
    - ▶ Lærers interesse for elever
      - Fritidsinteresser el.l.

Emosjonell støtte

- ▶ Hvordan kan jeg fremme positivt miljø?
  - Sammenheng med alle tre områder + engasjement!
  - For eksempel organisering av gruppearbeid;
    - ▶ Ta på alvor at noen ikke blir inkludert
    - ▶ Hvordan kan det bli bruk for alle elever?
      - Puslespillsmetode?
      - Samarbeidslæring
  - For eksempel engasjement;
    - ▶ Er elevene engasjert? Hvordan kan de bli mer engasjert? (Faglig innholdsforståelse? Organisering for læring?)

KLASSELEDELSE i et systemperspektiv:

Emosjonell støtte

▶ *LÆRERSENSITIVITET*

- ▶ Hva er det? Lærere er sensitive når de konsekvent og effektivt svarer på elevers spørsmål, bekymringer, og behov. Å undervise på en sensitiv måte omfatter også bevissthet omkring individuelle elevers læringsmessige og sosial-emosjonelle behov slik at det er mulig for lærere å forutse vanskeligheter og kunne gi tilpasset støtte til alle elever.
- ▶ Hvorfor er det viktig? Elever som opplever sensitivitet hos lærere vil se på læreren som en kilde til støtte, anerkjennelse og veiledning. Elever føler seg trygge nok til å utveksle synspunkter og ideer og til å utfordre seg selv læringsmessig og sosialt. Det hjelper også til at elever har lettere for å jobbe på egenhånd og i grupper fordi de vet at læreren er tilgjengelig og til å stole på.

- ▶ Hvordan kan jeg være sensitiv overfor elevenes akademiske og sosial-emosjonelle behov?
- ▶ Hvordan kan jeg observere sensitivitet?
  - INDIKATORER
    - ▶ Avvisning - Åpenhet ("Store gutter gråter ikke" "Ikke mas nå")
    - ▶ Tenke på enkeltelevers behov under planlegging av læringsøkter – være forberedt: Hva må til for at Karen kommer i gang med arbeidet? Sørge for at hun får den nødvendige støtten.
    - ▶ Oppmerksomhet
    - ▶ "Jeg forstår at dette kan være vanskelig...."

Emosjonell støtte

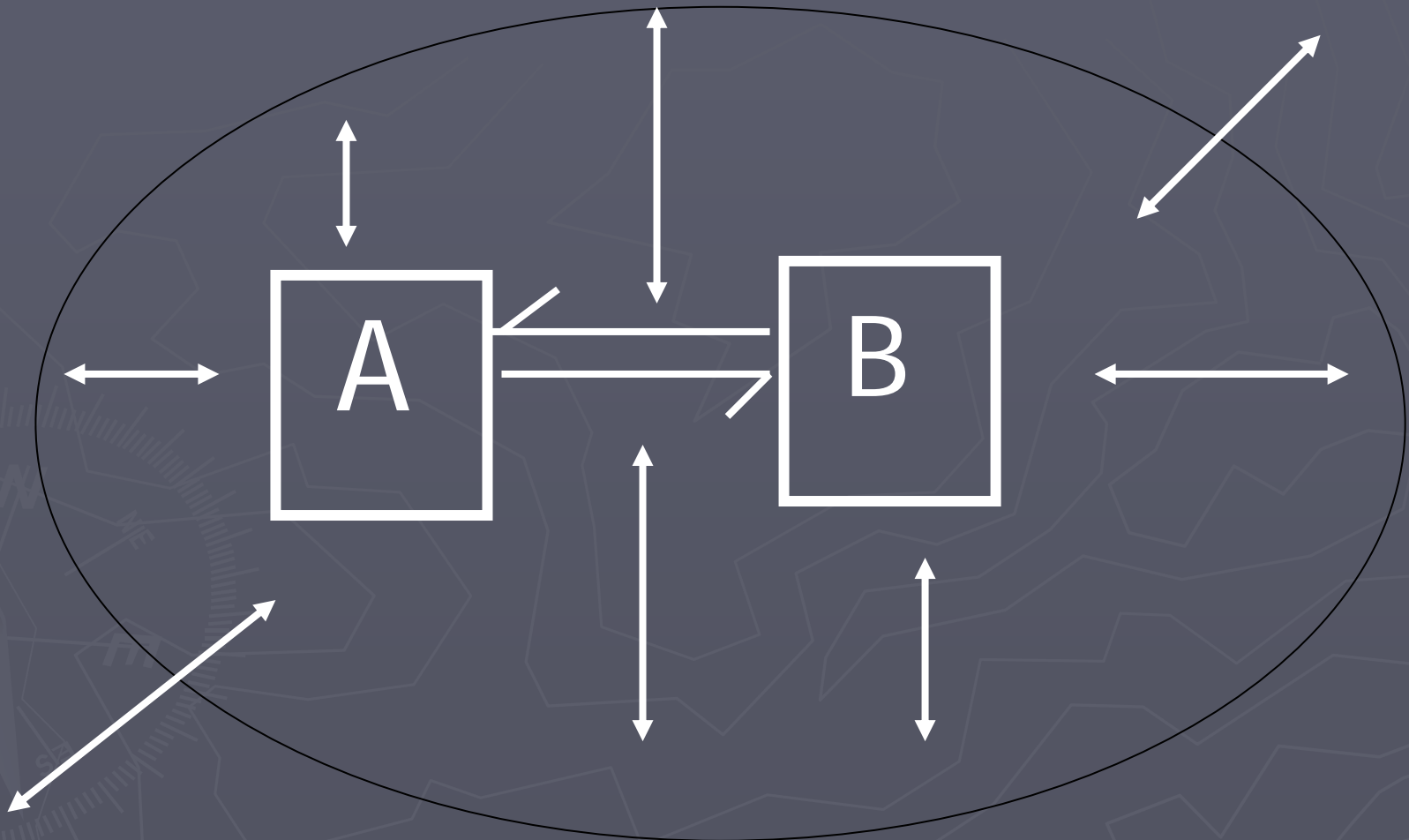
- ▶ ***(HENSYN TIL UNGDOMSPERSPEKTIV)***
- ▶ Hva er det? Lærere som tar hensyn til ungdomsperspektiv vil vektlegge elevers interesser, motivasjoner og synspunkter. Lærerne vil bringe inn relevant materiale for ungdommer og vil planlegge muligheter for bevegelse og aktivitet. Lærerne vil fremme uavhengighet ved å tilby meningsfulle roller for elever i klasserommet og tillate at elever selv tar avgjørelser når det er mulig. Elever blir oppfordret til å snakke sammen og dele tanker med hverandre på meningsfulle måter.
- ▶ Hvorfor er det viktig? Ungdomstiden representerer spesielle behov: autonomi innen et støttende miljø, relevans, meningsfulle interaksjoner med jevnaldrende, og aktivitet. Ved å trekke veksler på disse behovene i undervisningen og ved aktivt å få fram elevers tanker og ideer, kan lærere øke engasjement og motivasjon for læring.

Nyere forskning om ungdomstiden

- ▶ Det ser ut til å være en kvalitativ endring i hvordan ungdommer tenker i forhold til yngre barn (Blakemore & Choudhury, 2006). Ungdommer er mer selvbevisste og selvreflekterte. Dessuten utvikler ungdommer evnen til å tenke i sammensatte begreper og på en mer strategisk måte.
- ▶ Hjerneforskning; hjernen til en ungdom ligner på hjerner i tidlig spebarnstid; mengder av muligheter!
- ▶ Mellom barn og voksen – gryende behov for autonomi
  - Betydning av jevnaldrende
- ▶ Misforhold mellom utvikling og tilbud (for eksempel Eccles et.al.)
  - Mindre rom for kreativitet og metakognisjon
  - Kjedeligere – mindre stimulerende
  - Mer kontroll ----- usikkerhet?

- ▶ Hvordan kan jeg ta hensyn til elevenes alder?
- ▶ Hvordan kan dette observeres?
  - INDIKATORER (ungdom):
    - ▶ Kunne gjøre egne valg i undervisningen
    - ▶ Relevanse – knytte undervisning til ungdommers liv
    - ▶ Elevenes ideer og meninger får betydning for undervisningen
    - ▶ Meningsfull interaksjon med jevnaldrende
    - ▶ Bevegelse (NB!)

relasjoner

Fra Pianta, R. (1999).

Organisering

▶ ***ATFERDSLEDELSE***

- ▶ Hva er det? Det er lettere for elever å vise ønsket atferd i klasserom hvor elevene vet hva som forventes av dem. Atferdsledelse har størst effekt når det fokuseres på proaktiv etablering av regler og tidlig intervensjon for å om dirigere uønsket atferd. Høy kvalitet på atferdsledelse gir elever spesifikke forventninger om atferd, gir ros når disse forventningene blir møtt, og gir rettferdig, god og systemisk oppfølging når elever har vansker med å møte forventninger.
- ▶ Hvorfor er det viktig? I klasserom hvor forventninger, regler og rutiner er tydelige og etablerte, vil lærer bruke svært liten tid til atferdsledelse. Dette minsker avbrudd og distraksjoner og gjør det mulig for mest mulig tid å bli brukt på læring. Håndtering av uønsket atferd er tappende og stressende både for elever og lærere. Ved å redusere hyppighet og intensitet av uønsket atferd, vil elevgruppen og lærere oppleve mye større glede og utbytte av læringsøkter.

Hvordan gi beskjed om uønsket atferd?

1. Beskrive den uønskede atferden: "Dere bruker mye tid på å komme til ro nå."
2. Gjenta regel som gjelder for gruppen: "Når det har ringt inn, har timen begynt." "Når noen framfører, lytter resten av gruppen oppmerksomt."
3. Appellere til elevens kunnskap om regler: "Du vet at du må lytte oppmerksomt når noen framfører."
4. Kommandere lydighet eller aksept av regler: "Hold kjeft." "Legg den vekk."
5. Nekte atferd: "Hold opp med det." "Ikke gjør det."
6. Stille spørsmål: "Hører du hva jeg sier?" "Hva er det som foregår der borte?"
7. Si noe om konsekvenser av den uønskede atferden: "Vi kan ikke fortsette med dette hvis snakkingen ikke slutter."
8. Advarsler og trusler: "Jeg kommer til å bli sint." "Du må sitte igjen hvis du fortsetter slik."
9. Vurderende utsagn om elevens atferd: "Ikke vær dum." "Hold opp med den barnslige oppførselen."
10. Sarkasme: "Vi klarer oss godt uten den plystringen!" "Har du gått av med pensjon?"
11. Tiltrekke oppmerksomhet: "Kåre!" "Jenter!"

organisering

- ▶ Hvordan kan jeg observere atferdsledelse?
  - INDIKATORER:
    - ▶ Proaktiv ledelse
    - ▶ Klare forventninger (om hva? For hvem?)
    - ▶ Oppfølging
    - ▶ Omdirigere
    - ▶ Effektiv ros (ord og handling!)
    - ▶ Elevatferd
    - ▶ Tidsbruk

Ny forskning om ADHD

- ▶ Liv L. Stray, Sørlandet kompetansesenter
  - Doktorgradsarbeid om barn med ADHD / hyperaktivitet diagnose og motoriske ferdigheter
  - Barna er aktive – men har vansker med motorikken
  - Får mye negativ oppmerksomhet p.g.a. motoriske vansker; ligge på pulten, velte ting overende
  - Møblering?

organisering

▶ *PRODUKTIVITET*

- ▶ Hva er det? Produktive klasserom har klart definerte læringsaktiviteter for elever gjennom hele læringsøkten. Aktiviteter glir lett fordi alle vet hva de skal gjøre og hvordan. Det er lite tid som går vekk på grunn av uklarheter om hva som skal gjøres eller hva som forventes, at nødvendig materiale ikke er på plass, ventetid, eller mye bruk av tid til administrative gjøremål (sjekke arbeid, samle inn lapper, levere ut ting, og lignende).
- ▶ Hvorfor er det viktig? Mer tid til læringsaktiviteter fremmer læringsmuligheter og hindrer unødvendig negativ atferd.

organisering

- ▶ Hvordan kan jeg sørge for produktivitet?
  - (NB: Dette betyr ikke at elevene nødvendigvis lærer eller er engasjert!)
- ▶ Hvordan kan jeg observere produktivitet?
  - **INDIKATORER:**
    - ▶ Klare aktiviteter
    - ▶ Etablerte rutiner
    - ▶ Gode overganger
    - ▶ Forstyrrelser
    - ▶ Forberedt
    - ▶ Dødtid; venting og utenomfaglige gjøremål

organisering

► *ORGANISERING for LÆRING*

- Hva er det? Å organisere for læring betyr å ta hensyn til hvordan organisering og bruk av aktiviteter, materialer som gir muligheter for utforskning, læringsoppgaver og interaksjon med lærer og medelever kan fremme elevens deltakelse i læring. Lærere som tar hensyn til ulike modaliteter (auditiv – visuell – kinestetisk/ bevegelse), som er entusiastiske og viser engasjement overfor faglig materiale, som ser etter muligheter for å engasjere elever, og som klarer å beregne tid og fasiliterer elevens læring har blick for måter å organisere for læring.
- Hvorfor er det viktig? Elever som er interesserte og engasjerte lærer mer. Ved å legge opp til strukturer som fremmer læring og fasiliterer aktiv interesse, sørger lærere for at elever får utnyttet muligheter i læringsøkten.

organisering

- ▶ Hvordan kan jeg arbeide med organisering for læring?
- ▶ Hvordan kan jeg observere organisering for læring?
  - INDIKATORER:
    - ▶ Læringsmål
    - ▶ Variasjon - modaliteter
    - ▶ Materialer
    - ▶ Tilrettelegging for engasjement – og for nok tid
    - ▶ Organisering av informasjon

organisering

- ▶ Tenk på sist læringsøkt du hadde ansvar for:
  - Hva var læringsmål for elevene?
  - Hvordan varierte du læringsmåter for elevene?
  - Hva slags materiale brukte elevene i arbeidet?
  - Hvor engasjert var du selv i dette temaet / denne økten?
  - Lærte du noe selv? Noe som vil gjøre at du tenker annerledes neste gang?

Støtte til læring

▶ **FAGLIG INNHOLDSFORSTÅELSE**

- ▶ Hva er det? Faglig innholdsforståelse viser til både dybde i innholdsforståelse av temaet for læringsøkten og metoder eller måter som støtter elevenes forståelse for både rammeverk og sentrale ideer. Integrering av fakta, begreper og prinsipper, omfattes av faglig innholdsforståelse heller enn isolerte fakta som pugges eller læres uten muligheter for å bygge videre og utvikle dypere forståelse.
- ▶ Hvorfor er det viktig? Faglig innholdsforståelse bidrar til elevers utvikling av kognitive strukturer som gjør det mulig å ta i bruk stadig mer sofistikerte ideer og analyser. Det blir mulig å forstå hvordan innhold relateres til både skolefag og hverdag samt andre områder av livet. Det gjør det mulig for elever å koble og integrere kunnskap med ny erfaring, og det muliggjør autonomi i læring.

Forståelse og misforståelse

- ▶ “Lesson Study” fra Japan
  - Se for eksempel “The Teaching Gap” av Stigler & Hiebert, 1999 – eller:
<http://www.tc.columbia.edu/lessonstudy/index.html>
- ▶ Lærere planlegger 1 time sammen hvor hovedfokus er elevers læring / forståelse.
- ▶ Timen gjennomføres med observatør(er) og drøftes i etterkant i forhold til elevers læring / forståelse.
- ▶ Timen utbedres og prøves på nytt – rapport skrives som er offentlig tilgjengelig.

Forståelse og misforståelse

- ▶ Hva er "tilpasset opplæring" i Japan?
- ▶ Vil helst ha minst 30 elever i en klasse
  - Flere forståelser er representert – men ikke 30!!
  - Benytte forskjellige måter å forstå i undervisningen; multiple perspektiver, ulike framgangsmåter osv.
  - Det er ikke farlig å gjøre feil – vi kan lære av det!

Forståelse og misforståelse

- ▶ Å planlegge læring
- ▶ Hva er hovedhensikten med dette emnet/temaet?
- ▶ Hvordan kan dette misforstås?
- ▶ Hva er indikatorer på læring og forståelse?
- ▶ Eksempel fra en matematikk time om volum..

Læreres ansvar å planlegge læring:

Verdt å ha
kjennskap til

Kunnskap som kan
være greit å være
kjent med i dette
temaet.

Viktig å vite
og å kunne

Kunnskap og ferdigheter
som er viktige å vite og
å kunne utføre

Forståelse

Hva er det viktige for
elevene å forstå?
Forankringen.

MISFORSTÅELSE

- ▶ Hvordan kan dette misforstås?
  - Beskriv de ulike måtene.
  - Hvordan kan jeg håndtere ulike forståelser?
  - Hvordan kan jeg klare å få fram og bruke ulike forståelser for å fremme læring? (Hvilke spørsmål kan jeg stille?)
- ▶ Hva bør elevene allerede forstå for å kunne løse de oppgavene jeg gir?
- ▶ **Undervisning**
- ▶ Hvilke forståelsesmåter kommer fram blant elevene?
- ▶ Når vet jeg at det er OK å gå videre? Indikatorer?
- ▶ **Etter-arbeid**
- ▶ Hva slags forståelsesmåter gjorde seg gjeldende i elevgruppen?
  - For hvem?
- ▶ Har elevene forstått (hvem? Hva?) – og hvordan går jeg videre?

Støtte til læring

- ▶ Hvordan kan jeg fremme faglig innholdsforståelse?
- ▶ Hvordan kan jeg observere muligheter for faglig innholdsforståelse?
  - INDIKATORER:
    - ▶ Dybde vs. enkeltstående fakta
    - ▶ Eksempler og ikke-eksempler
    - ▶ Integrering med bakgrunnskunnskap
    - ▶ Multiple perspektiver
    - ▶ Lærers fagkunnskap

Støtte til læring

▶ *TILBAKEMELDINGSKVALITET*

- ▶ Hva er det? God tilbakemelding er spesifikk og har til hensikt å utvide læringsmuligheter. Tilbakemelding har størst effekt når den er formativ, d.v.s. at den støtter læringsprosesser, i motsetning til å være summativ som kun fokuserer på sluttproduktet (bra, flott). Tilbakemelding med høy kvalitet vil gi elevene spesifikk informasjon om deres arbeid slik at de er i stand til å videreutvikle forståelse av begreper med mer. Ideen er å "pushe" læring, å delta i dialoger eller samtaler med flere som bidrar til læringsprosesser (tilbakemeldingssløyfer). Det er viktig å merke seg at elever også er viktige kilder til tilbakemelding, spesielt på ungdomstrinnet, men at elever også har behov for opplæring for å gi bedre tilbakemelding.
- ▶ Hvorfor er det viktig? Tilbakemelding av høy kvalitet fremmer læring, gir muligheter for dypere forståelse, og kan også være motiverende slik at elever holder seg engasjert i læringsforløpet. Ved aktivt å søke etter muligheter for å kunne gi formativ tilbakemelding, kan lærere skape mange unike læringssituasjoner. Ved å involvere elever i konstruktiv og formativ tilbakemelding, kan elever lære måter å stille spørsmål på som de kan bruk for i andre sammenhenger.

Støtte til læring

- ▶ IRE-mønsteret bidrar til lærers opplevelse av kontroll mer enn elevs læring (bl.a. Cazden, 1988; Barnes, 1992; Gutierrez, 1994).
- ▶ Nystrand m.fl. (1997): Størstedelen av lærerne i 112 åttende og niende trinn klasser benyttet IRE-mønsteret som det dominerende mønsteret i undervisningen. Negative sammenhenger med læring!

Støtte til læring

- ▶ Å stille spørsmål;
  - Er det noen spørsmål?
  - Hvilke spørsmål har dere om dette?
- ▶ Elevers spørsmål er viktige!
  - "Dewey-skolen" i Chicago;
    - ▶ Bred marg i arbeidsbøker slik at elever kan notere spørsmål
    - ▶ Begynne nye tema med spørsmål – hva undrer elevene seg over?

Støtte til læring

▶ Hvordan observere tilbakemelding?

■ INDIKATORER:

- ▶ Tilbakemeldingsløyfer som utdyper
- ▶ Formativ tilbakemelding vs summativ tilbakemelding
- ▶ Stillasbygging
- ▶ Spesifikk tilbakemelding (hvorfor er dette svaret riktig?)

Å observere klasseledelse

- ▶ Observasjon vs. Tolkning
- ▶ Notere fortløpende det du ser og det du hører
- ▶ Plassere i de ulike kategoriene
- ▶ Vurdere
- ▶ Hva legger vi merke til – ikke merke til?
  - Når alt er velkjent...
  - Overraskelsene...

KLASSELEDELSE

Emosjonell Støtte

Positivt miljø

Lærersensitivitet

Aldersadekvat
støtte

Organisering

Atferdsledelse

Produktivitet

Organisering for
læring

Læringsstøtte

Faglig
innholdsforståelse

Tilbakemeldings-
kvalitet

Elevegasjement

```
graph TD; A[Emosjonell Støtte] --> D[Elevegasjement]; B[Organisering] --> D; C[Læringsstøtte] --> D;
```